Een kameel in de Buiksloterham (1908)

De Stélio sigarettenfabriek

De eerste sigaretten die in Nederland werden verkocht, kwamen uit het buitenland. In 1904 stichtte Eduard Huf, die een tabakszaak in de Zoutsteeg had, een fabriek op Laanweg 41 en 43, waar hij met de hand Turks-Egyptische sigaretten van hoge kwaliteit liet maken. Hij haalde vaklieden uit Turkije die de Nederlandse ‘jonge mannen en vrouwen, jongmaatjes en meisjes’ het vak leerden. Na een jaar werkten er nog maar enkele Turken en werd het meeste werk door Nederlanders gedaan. Een Turk had de leiding en hield zich vooral bezig met de melange, het mengen van de zeven of acht soorten Egyptische en Turkse tabak. Daarvoor moest je veel van tabak weten en een fijne neus hebben. De jonge ‘harman’ (melangeur) was tussen de tabaksplanten opgegroeid.

Eigen Haard 1908: ‘Om de Stélio-sigaretten populair te maken, haalde Huf een kameel naar Nederland. Die kameel reed beladen

met manden met Stélio-sigaretten door Amsterdam, maar ook door andere steden in ons land. (…) De kameel, de levende reclame voor de “Stélio-sigaret”, overnacht in een ruimen stal achter de fabriek, – een groot veld ernaast is te klein om hem voldoende aardvruchten – beetwortels – te verschaffen. Het ontbrekende wordt van elders ontboden. De “Stélio-kameel” met een Arabier als geleider, heeft steeds in en buiten Amsterdam, of waar hij zich ook bevindt, veel bekijks.’

Het Nieuws van den Dag 22-03 1906:

‘Een jonge Turk, of wat daar voor door moest gaan, rondrijdende door Amsterdam, vestigde heden op onafwijsbare manier de aandacht op “Stélio”, de Eerste Nederlandsche Turksche sigarettenfabriek Amsterdam-Smyrna, gevestigd aan den Laanweg over het Tolhuis. Met het merk Sultane, van deze Nederlandsche industrie, werd in het vorig jaar te Londen een eersten prijs behaald. De kameel-reclame was zooals men die in een groote stad van tijd tot tijd hebben moet.’

In 1907 werd in de gemeenteraad besloten de tarieven voor het met de pont overbrengen van voertuigen en vee, te verlagen. Voor een schaap, bok, geit, kalf, ezel of varken betaalde men 5 cent. Voor paard, muilezel, muildier, stier, os, koe of ander grootvoetig dier 20 cent. Een groot dier nam nu eenmaal meer plaats in. De kameel stond niet op het tarievenlijstje. Wat moest er betaald worden voor de Stélio-kameel die regelmatig met de pont over moest? Het had B&W niet zinvol geleken alle exotische dieren op te nemen, want zo vaak kwam het niet voor dat zo’n dier met de pont meeging. De aanduiding ‘of een ander grootvoetig dier’ moest genoeg zijn.

De Leeuwarder courant 08-07 1907:

‘Dan zijn er natuurlijk eenige winkeliers en ondernemingen, die door opvallende reclamen de belangstelling van het publiek trekken. De beroemde “Stélio”-kameel mag ik zeker wel in de

eerste plaats noemen. Dat statige dier, vergezeld van zijn drijver en zijn jeugdige berijder in Oostersch costuum, heeft al door alle straten, stegen en grachten der hoofdstad de ronde gedaan, reclame makend voor het nationale product, de uitnemende Stélio-cigarette van de populieren heer Huf. Hoe uitnemend deze Nederlandsche firma zich van reclame weet te bedienen is mij dezer dagen weer gebleken, toen ik in den feestwijzer van festiviteiten in een Drentsch plaatsje tijdens Koninginnebezoek las in een nummer der volksfeesten, een wed-ren tusschen de Stélio-kameel en een paard.'Reclamekaart met de Stélio-ballon. Achterop staan de namen van de sigaretten met hun prijzen en ook de internationale prijzen en medailles die de fabriek kreeg in Luik, Antwerpen, Milaan en Londen.

Geen lieverdje

De oosterse kamelendrijver viel uit zijn rol als de jeugd handtastelijk dreigde te worden. In plat-Amsterdams werden de onverlaten bij het dier weggescholden. De Stéliokameel zelf was ook geen lieverdje: toen hij uit verveling eens losbrak uit zijn stal achter de fabriek vrat hij al het behang op in de dichtstbijzijnde woning, die van de meesterknecht. Toen de fabriek in 1910 sloot, werd zijn stal in de *Purmerender Courant* van 16-04 1911 te koop aangeboden:

'Een prachtige Stal te koop voor Tent, Loods, Pakhuis en alles geschikt.

Diep 5 meter; hoog 6 meter 40. Gemakkelijk uit elkaar te nemen.

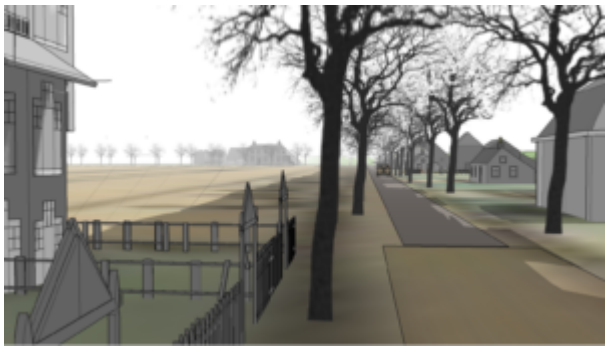
Adres: Laanweg 41/43, over het Y, Amsterdam.'

Kinderen op de Laanweg 1: wat zagen zij in 1904?

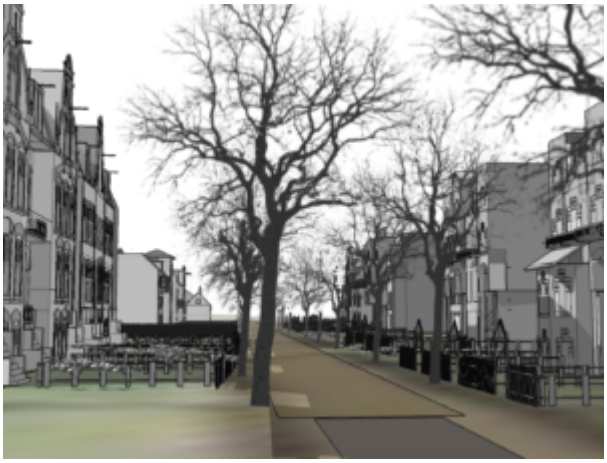

Het probleem van veel oude foto's is dat ze pas echt iets vertellen als je weet wat je ziet. Zo heb ik een oude foto van drie kinderen op de Laanweg. Van twee van hen ken ik de namen nog. *A*ls ik nu niet opschrijf wat ik van hen weet, bestaat de kans dat die kennis verdwijnt.
De foto is omstreeks 1904 gemaakt. Links staan Rika en Jannetje Sohl en rechts staat een mij onbekend meisje. Jannetje (1896) en Rika (1897) en een vriendinnetje maakten een wandeling. Ze woonden in Buiksloot waar hun vader vlakbij de Waterkering een slagerij had. Vanuit hun huis waren ze eerst de Waterkering overgegaan en daarna gingen ze linksaf de dijkweg langs het Noord-Hollands kanaal (de Buiksloterweg) op.

Misschien liepen ze over de kruin van de dijk. Rechts lagen de akkers van de Buiksloterham. Ze passeerden na een heel eind lopen twee kleine arbeidershuisjes en zagen toen het imposante *Huis den Ham* en de bijgebouwen van die grote herenboerderij die bij de kruising van de Middenweg en de Laanweg stond. Daar moeten ze van de dijk over een slootje de polder in gegaan zijn. Ze lieten de Middenweg rechts liggen en gingen verder over het smalle, landelijke en onbestrate stuk van de Laanweg. Links zagen ze kleine boerderijtjes, een grote loods en een aantal kleine huisjes. Daar trof de fotograaf hen. Achterop de foto staat geschreven: *In de Ham.*

De tekening laat zien wat de drie meisjes achter zich zagen. Aan het eind van de weg, waar de rij bomen ophield, stond links Huis den Ham. De Laanweg fungeerde eigenlijk als een grote oprijlaan voor Huis den Ham. Aan de linkerkant op de foto strekten zich landbouwgrond of weiden uit en rechts stonden de kleine boerderijen en het Vinkenbuurtje. Van landbouwverkeer is op de foto niets te merken, misschien werd de foto op een zondag gemaakt. Het landelijke stuk van de Laanweg bestond sinds 1851, maar was nog weinig veranderd. Er waren huisjes bijgekomen rond nummer 20 en 22, maar dat was dan ook alles.

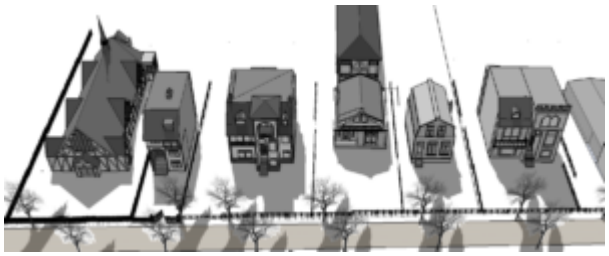
Hoe anders zag de Laanweg er uit in de richting waarin de kinderen kijken! Wat zagen zij voor zich?

- De fotograaf met een groot houten fototoestel op een houten statief.
- De bomenrij (iepen) die zich voortzette langs een iets bredere weg die bestraat was.
- Links en rechts nieuwe etagewoningen, in blokken gebouwd, met tuintjes ervoor en boven de toegangshekken bordjes met namen als: *De Eersteling, Wilhelmina, Smyrna* en *Hendrika*. In die huizen woonden mensen afkomstig uit de stad of uit andere plaatsen in Nederland.
- Rechts in een aantal sousterrains winkels met grote winkelruiten, die voor een deel nog leeg stonden.
- Links in de verte enkele grote losstaande villa’s.
- Drie elektrische booglampen die dat stuk van de Laanweg

verlichtten.

- In de verte rechts een open stuk land waar men van plan was nog te bouwen en waar o.a. Ajax speelde.
- In de verte aan het eind links: de gebouwen van de papierstucfabriek.

Het was voor hen een andere wereld! Dat zal voor de oorspronkelijke bewoners van de polder niet anders geweest zijn. Hun rustige omgeving was voorgoed veranderd door de komst van enkele architecten die aangetrokken werden door de ruimte en de goedkope grond in de polder. Ze hadden grote plannen voor de Laanweg. Het was een belangrijke verbindingsweg die naar de sluizen en de veerpont leidde. Er werd vanaf 1897 jarenlang gebouwd langs het begin van de weg, tot er door de nieuwe regels van de Woningwet van 1901 vrij plotseling een eind kwam aan de bouwactiviteiten daar.

De R.K. hulpkerk St. Rita (op de tekening links) die in 1906 werd gebouwd, was het laatste nieuwe gebouw dat er op de Laanweg bij kwam. Daarna keerde de rust enigszins terug. De onzekerheid bleef, want de kranten stonden bol van plannen voor de Buiksloterham en de sluizen. Het zou nog lang duren voor Amsterdam werkelijk ging bouwen in de Ham.

Zie verder deel 3 van *De Geschiedenis van de Buiksloterham tot 1921*

De geschiedenis van de Laanweg

De naam van de huidige *Laanweg* in Amsterdam Noord herinnert aan de polderweg die niet ver daarvandaan parallel aan de kanaaldijk naar het noordoosten liep. Aan die weg – die aanvankelijk *Voorlaan* werd genoemd – werden vanaf 1851 de eerste huizen en schuren gebouwd voor de boeren en de landarbeiders die de Buiksloterhampolder ontgonnen. Aan het eind van die weg stond – ongeveer op de plek waar nu de voormalige St.Ritakerk staat – het statige *Huis den Ham.* Vanaf 1897 veranderde het agrarische karakter van de *Laanweg.*

Enkele ondernemende Amsterdammers maakten van het onbebouwde stuk dat dichter bij de Willemsluizen en het Tolhuis lag een moderne straat met zelfs een eigen elektriciteitsvoorziening. Het was de eerste elektrisch verlichte straat van Amsterdam. De eerste huizen waren vrijstaand en werden terecht aangeduid als villa's. De andere huizen werden in kleine rijtjes gebouwd en hadden meer het karakter van herenhuizen,

etagewoningen met voor de bovenhuizen een vrije opgang. Ze werden niettemin ook als *villa's* aangeduid. Het stadse deel van de *Laanweg* ging meteen over in het agrarische deel. Veel bejaarde bewoners en oud-bewoners van Noord zullen zich

de restanten van de *Laanweg* herinneren, die aan het begin van de jaren zestig van de vorige eeuw werden gesloopt. Op de Beeldbank van het Stadsarchief zijn de afbeeldingen daarvan te vinden.
In deel 2 en deel 3 van *De Geschiedenis van de Buiksloterham tot 1921* wordt de geschiedenis van de oorspronkelijke *Laanweg* uitvoerig besproken. Kopen van die twee in eigen beheer uitgegeven boeken is mogelijk.

Eindelijk een F.W.J. BEUKMANPLEIN in Noord?

Wie de straatnamen van de Buiksloterham bekijkt, zal de naam van *Franciscus Wessellus Josephus Beukman (1783-1867)* misschien niet missen. Maar het is werkelijk onbegrijpelijk dat de **drooglegger van de Ham** geheel vergeten lijkt. Het Johan van Hasseltkanaal en de Johan van Hasseltweg zijn genoemd naar de gemeentelijke ingenieur die het kanaal door de Buiksloterham ontwierp dat er nooit helemaal kwam. Zou Beukman dan te klein zijn voor een plein in de polder die hij in 1851-1852 wel helemaal realiseerde?

Zijn grote herenboerderij stond ongeveer op de plek waar nu de voormalige St.Ritakerk aan het Hagedoornplein staat.
Dat plein zou omgedoopt kunnen worden tot **F.W.J. Beukmanplein**.

(Een deel van het Hagedoornplein werd in 1986 ter

nagedachtenis van de gevallenen van de Spaanse burgeroorlog omgedoopt tot ‘Plein Spanje ’36 – ’39’. Maar dat behoeft geen belemmering te zijn.)

Lees meer over de droogmaking van de polder en over Beukman in deel 2 van de Geschiedenis van de Buiksloterham.